

Věc T-208/06

Quinn Barlo Ltd a další

v.

Evropská komise

„Hospodářská soutěž – Kartelové dohody – Trh s metakryláty – Rozhodnutí, jímž se konstatuje porušení článku 81 ES a článku 53 Dohody o EHP – Pojem ‚jediné protiprávní jednání‘ – Doba trvání protiprávního jednání – Pokuty – Závažnost protiprávního jednání – Polehčující okolnosti“

Rozsudek Tribunálu (třetího senátu) ze dne 30. listopadu 2011 II - 7964

Shrnutí rozsudku

1. *Hospodářská soutěž – Kartelové dohody – Jednání ve vzájemné shodě – Narušení hospodářské soutěže – Kritéria pro posouzení – Protisoutěžní předmět – Dostatečné zjištění (Článek. 81 odst. 1 ES)*
2. *Hospodářská soutěž – Kartelové dohody – Jednání ve vzájemné shodě – Pojem – Nezbytnost příčinné souvislosti mezi jednáním ve vzájemné shodě a jednáním podniku na trhu – Domněnka existence této příčinné souvislosti (Článek. 81 odst. 1, ES)*
3. *Hospodářská soutěž – Kartelové dohody – Komplexní protiprávní jednání vykazující prvky dohody a prvky jednání ve vzájemné shodě – Jediná kvalifikace jako „dohoda nebo jednání ve vzájemné shodě“ – Přípustnost (Článek. 81 odst. 1, ES)*

4. *Hospodářská soutěž – Správní řízení – Rozhodnutí Komise, kterým se konstatuje protiprávní jednání – Způsob dokazování – Použití souboru nepřímých důkazů – Stupeň požadované důkazní síly, pokud jsou nepřímé důkazy posuzovány izolovaně*
(Článek. 81 odst. 1, ES)
5. *Hospodářská soutěž – Kartelové dohody – Účast podniku na protisoutěžních iniciativách – Mlčky učiněné schválení bez veřejného distancování se, které postačuje pro vznik odpovědnosti podniku*
(Článek. 81 odst. 1, ES)
6. *Hospodářská soutěž – Správní řízení – Rozhodnutí Komise, kterým se konstatuje protiprávní jednání – Použití prohlášení jiných podniků, které se účastnily protiprávního jednání, jako důkazů – Přijímatelnost – Podmínky*
(Články 81 ES a 82 ES)
7. *Právo Společenství – Zásady – Základní práva – Presumpce nevinny – Řízení ve věci hospodářské soutěže – Použitelnost*
(Článek. 81 odst. 1 ES)
8. *Hospodářská soutěž – Kartelové dohody – Zákaz – Porušení – Dohody a jednání ve vzájemné shodě tvořící jediné protiprávní jednání – Přičtení odpovědnosti podniku za celé protiprávní jednání – Podmínky*
(Článek. 81 odst. 1 ES)
9. *Právo Společenství – Výklad – Akty orgánů – Odůvodnění – Zohlednění*
10. *Hospodářská soutěž – Správní řízení – Rozhodnutí Komise, kterým se konstatuje protiprávní jednání – Povinnost Komise předložit důkaz protiprávního jednání a doby jeho trvání*
(Článek. 81 odst. 1 ES)
11. *Hospodářská soutěž – Pokuty – Výše – Stanovení – Kritéria – Závažnost protiprávního jednání – Závažnost účasti každého podniku*
(Nařízení Rady č. 17, čl. 15 odst. 2; sdělení Komise 98/C 9/03)

12. *Hospodářská soutěž – Pokuty – Výše – Stanovení – Kritéria – Konkrétní dopad na trh – Povinnost prokázat takový dopad pro kvalifikaci protiprávního jednání jako velmi závažného – Neexistence*
(Nařízení Rady č. 17, čl. 15 odst. 2; sdělení Komise 98/C 9/03)
13. *Hospodářská soutěž – Pokuty – Výše – Stanovení – Kritéria – Závažnost protiprávního jednání – Polehčující okolnosti – Pasivní nebo následovnická role podniku*
(Článek 81 ES; Nařízení Rady č. 17, článek 15; sdělení Komise 98/C 9/03)
14. *Hospodářská soutěž – Pokuty – Výše – Stanovení – Kritéria – Polehčující okolnosti – Chování lišící se od chování, které bylo dohodnuto v rámci kartelové dohody*
(Nařízení Rady č. 17, čl. 15 odst. 2; sdělení Komise 98/C 9/03)

1. Pro posouzení, zda je jednání ve vzájemné shodě zakázáno čl. 81 odst. 1 ES, je zohlednění jeho konkrétních účinků nadbytečné, jeví-li se, že jeho cílem je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na společném trhu. Jestliže byl prokázán protisoutěžní cíl tohoto jednání, pak účinky jednání ve vzájemné shodě není nutné přezkoumávat.

podniky i chování na trhu v návaznosti na tuto vzájemnou shodu a příčinnou souvislost mezi oběma skutečnostmi, je třeba předpokládat, neexistuje-li důkaz o opaku, jehož předložení přísluší zúčastněným subjektům, že podniky, které jsou zapojeny do vzájemné shody a které zůstávají na trhu aktivní, zohledňují při určování svého chování na tomto trhu informace, které si vyměnily se svými soutěžiteli.

(viz bod 39)

(viz bod 40)

2. V rámci čl. 81 odst. 1 ES, ačkoliv pojem jednání ve vzájemné shodě předpokládá kromě vzájemné shody mezi dotýčnými
3. Pojmy „dohoda a jednání ve vzájemné shodě“ ve smyslu článku 81 odst. 1 ES

zahrnují formy koluzí, které mají stejnou povahou a odlišují se pouze svou intenzitou a formami, ve kterých se projevují.

skutečností zakládajících porušení čl. 81 odst. 1 ES. V tomto ohledu Komise musí za účelem odůvodnění pevného přesvědčení, že došlo k protiprávnímu jednání, uvést přesné a shodující se důkazy.

V rámci komplexního protiprávního jednání, jehož se účastnilo více výrobců po dobu několika let a jehož cílem je společná regulace trhu, nelze po Komisi požadovat, aby přesně kvalifikovala protiprávní jednání jako dohodu nebo jako jednání ve vzájemné shodě, neboť na obě tyto formy protiprávního jednání se v každém případě vztahuje článek 81 ES.

Každý z těchto důkazů předložených Komisí však nemusí těmto kritériím nezbytně odpovídat se zřetelem na každý prvek protiprávního jednání. Stačí, když soubor nepřímých důkazů, kterého se orgán dovolává, odpovídá tomuto požadavku jako celek.

V tomto kontextu je třeba chápat dvojí kvalifikaci jediného protiprávního jednání jako „dohodu a jednání ve vzájemné shodě“ jako komplexní celek, jenž zahrnuje skutkové okolnosti, z nichž některé byly kvalifikovány jako dohoda a jiné jako jednání ve vzájemné shodě ve smyslu čl. 81 odst. 1 ES, který pro tento typ komplexního protiprávního jednání nestanoví zvláštní kvalifikaci.

Nepřímé důkazy, kterých se Komise v rozhodnutí dovolává, aby prokázala porušení čl. 81 odst. 1 ES podnikem, musí být posuzovány nikoliv izolovaně, ale jako celek.

(viz body 43–45)

(viz body 34, 41–42)

4. Co se týče provádění důkazů o porušení čl. 81 odst. 1 ES, Komise je povinna předložit řádné důkazy, které právně dostatečným způsobem prokazují existenci

5. K dostatečnému prokázání účasti podniku na kartelové dohodě postačuje, aby Komise prokázala, že se uvedený podnik účastnil schůzek, na kterých byly uzavřeny protisoutěžní dohody, aniž se tomu zjevně bránil. Pokud byla účast na takových schůzkách prokázána, přísluší tomuto podniku, aby předložil údaje prokazující, že jeho účast na zmíněných

schůzkách nebyla vedena žádným protisoutěžním záměrem, a to tím, že prokáže, že svým soutěžitelům sdělil, že jeho účast na těchto schůzkách měla odlišnou povahu než jejich.

vzájemné shodě, nemůže být považováno za vyjádření pevného a jasného nesouhlasu.

(viz body 47–50)

Důvodem, o který se opírá tato právní zásada je, že podnik tím, že se účastní uvedené schůzky, aniž se veřejně distancuje od jejího obsahu, vede ostatní účastníky k domněnání, že souhlasí s výsledkem setkání a že se jím bude řídit.

6. V oblasti hospodářské soutěže žádné ustanovení ani žádná obecná zásada Evropské unie Komisi nezakazuje, aby vůči podniku uplatnila prohlášení jiných stíhaných podniků. Prohlášení učiněná v rámci oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů tedy z tohoto důvodu nelze považovat za zbavená důkazní hodnoty.

Navíc okolnost, že podnik neplní výsledky protisoutěžní schůzky, ho nemůže zprostit jeho odpovědnosti z důvodu jeho účasti na kartelové dohodě, ledaže by se od jejího obsahu veřejně distancoval.

Jistá nedůvěra k dobrovolným výpovědím hlavních účastníků protiprávní kartelové dohody je pochopitelná, jelikož tito účastníci by mohli zmenšovat význam svého přispění k protiprávnímu jednání a zvyšovat význam takového přispění ostatních účastníků. Nicméně s ohledem na logiku, která je postupu podle oznámení o spolupráci vlastní, požadování výhody na základě tohoto oznámení za účelem dosažení snížení výše pokuty nutně nevede k podnětu předložit zkrácené důkazy, pokud jde o ostatní účastníky

Kromě toho pojem „veřejné distancování se“ coby prvek zproštění se odpovědnosti musí být vykládán restriktivně. Zejména pak mlčení subjektu ohledně konkrétní otázky týkající se cenové politiky na schůzce, při níž došlo k protiprávní

dané kartelové dohody. Jakákoliv snaha uvést Komisi v omyl by totiž mohla zpochybnit upřímnost a úplnost spolupráce podniku a ohrozit tak možnost, že na základě oznámení o spolupráci získá úplnou výhodu.

Především je třeba mít za to, že skutečnost, že osoba přiznává, že se dopustila protiprávního jednání, čímž přiznává existenci skutečností, které jdou nad rámec skutečností, které mohly být přímo dovozeny z předmětných dokumentů, *a priori* znamená, neexistují-li zvláštní okolnosti, které by mohly svědčit o opaku, že se tato osoba rozhodla říci pravdu. Prohlášení, která jsou v rozporu se zájmy prohlašujícího, tak musí být v zásadě považována za zvlášť hodnověrné důkazy.

Avšak prohlášení podniku obviněného z účasti na kartelové dohodě, jehož správnost je popírána několika ostatními obviněnými podniky, nemůže být považováno za dostatečný důkaz existence protiprávního jednání spáchaného těmito posledně uvedenými podniky, aniž je podpořeno jinými důkazy.

Při přezkumu důkazní hodnoty prohlášení podniků, které podaly žádost na základě oznámení o spolupráci, Tribunál zohlednil zejména význam shodujících

se nepřímých důkazů, jež relevanci těchto prohlášení podporují a neexistenci nepřímých důkazů o tom, že se tyto podniky snažily zmenšovat význam jejich příspěvků k protiprávnímu jednání a zvyšovat význam takového příspěvku ostatních podniků. Relevanci prohlášení kromě toho může mít případně dopad na vyžadovaný stupeň potvrzení.

Okolnost, že prohlášení bylo předloženo ve velmi pokročilé fázi řízení, a to v odpovědi na oznámení námitek, jako taková neumožňuje upřít tomuto prohlášení veškerou důkazní hodnotu, která musí být přezkoumána ve světle všech relevantních okolností projednávaného případu. Nicméně nezávisle na prohlášení poskytnutém jiným podnikem, má takové prohlášení menší důkazní hodnotu, než kdyby bylo učiněno bezprostředně. Především pokud byl podnik, který podal žádost o ochranu, seznámen s informacemi, jež Komise v rámci šetření nashromáždila, pak se logika vlastní postupu na základě oznámení o spolupráci, podle které by jakákoliv snaha uvést Komisi v omyl mohla zpochybnit upřímnost a úplnost spolupráce podniku, neuplatní ve stejné míře jako v případě spontánního prohlášení bez znalosti námitek Komise. Obdobně úvahy, že prohlášení na základě oznámení o spolupráci jsou v rozporu se zájmy prohlašujícího, a musí tedy být v zásadě považována za zvlášť hodnověrné důkazy, nelze v případě odpovědi na

oznámení námitek podniku, který podal žádost o ochranu, uplatnit v plném rozsahu.

hospodářské soutěže použitelných pro podniky, jež mohou vést k uložení pokut nebo penále.

(viz body 57–58)

(viz body 52–56, 97, 108–109)

7. Co se týče rozsahu soudního přezkumu, pokud je Tribunálu předložena žaloba na neplatnost rozhodnutí vydaného podle čl. 81 odst. 1 ES, Tribunál musí obecně provést úplný přezkum otázky, zda jsou splněny podmínky pro použití čl. 81 odst. 1 ES, či nikoli.

8. S ohledem na povahu porušení pravidel hospodářské soutěže, jakož i na povahu a přísnost následných pokut je odpovědnost za protiprávní jednání osobní povahy.

Dohody a jednání ve vzájemné shodě, na které se vztahuje čl. 81 odst. 1 ES, totiž nutně vyplývají ze shody několika podniků, které jsou všechny spolupachateli protiprávního jednání, avšak jejich účast může mít různé podoby zejména podle charakteristik dotčeného trhu a postavení každého podniku na tomto trhu, sledovaných cílů a zvolených nebo zamýšlených způsobů provedení.

Má-li soud pochybnosti, musí být tato skutečnost ku prospěchu podniku, jemuž je rozhodnutí konstatující protiprávní jednání určeno, a to v souladu se zásadou presumpce nevinu, která se jakožto obecná zásada unijního práva uplatní zejména v řízeních o porušení pravidel

Pouhá okolnost, že každý podnik se protiprávního jednání účastní v podobě jemu vlastní, však nepostačuje k vyloučení jeho odpovědnosti za celé protiprávní jednání, včetně chování, která jsou fakticky uskutečňována jinými účastníky se podniky, avšak která mají tentýž protisoutěžní cíl nebo účinek.

Porušení článku 81 odst. 1 ES může dále vyplývat nejen z jediného úkonu, ale rovněž z řady úkonů anebo i z pokračujícího jednání. Tento výklad nelze zpochybnit z důvodu, že jeden nebo více prvků z této řady úkonů nebo tohoto pokračujícího jednání může rovněž sám o sobě a nahlížen izolovaně porušovat uvedené ustanovení. Pokud se jednotlivé skutky začleňují do „jednotného záměru“ z důvodu svého totožného cíle narušujícího hospodářskou soutěž uvnitř společného trhu, má Komise právo přičítat odpovědnost za tyto skutky v závislosti na účasti na protiprávním jednání nahlíženém jako celek, i když je prokázáno, že se dotčený podnik přímo zúčastnil pouze jednoho nebo několika prvků naplňujících znaky protiprávního jednání. Rovněž pouhá skutečnost, že podnik nebyl činný v dotyčném odvětví, neznamená nezbytně, že tento podnik nemůže být shledán odpovědným za jediné protiprávní jednání v jeho celku.

Komise musí k prokázání účasti podniku na takovém jediném protiprávním jednání prokázat, že uvedený podnik svým jednáním zamýšlel přispět ke společným cílům sledovaným všemi účastníky a že věděl o faktickém plánovaném nebo uplatňovaném jednání jiných podniků

při sledování téhož cíle nebo ho mohl důvodně předvídat a byl připraven podstoupit z toho plynoucí riziko.

Takový podnik tedy může být shledán odpovědným za globální kartelovou dohodu jen tehdy, jestliže věděl nebo měl nutně vědět, že koluze, na níž se účastní, zvláště prostřednictvím pravidelných jednání organizovaných během několika let, byla součástí celkového schématu určeného k narušení normálního fungování hospodářské soutěže a toto schéma zahrnovalo soubor prvků tvořících kartelovou dohodu. Pouhá skutečnost, že dohoda, které se podnik účastnil, a globální kartelová dohoda mají stejný účel, tak nepostačuje k tomu, aby tomuto podniku byla přičtena účast na globální kartelové dohodě. Jeho účast na globální kartelové dohodě totiž může být výrazem jeho přistoupení k dohodě, které se účastnil, pouze pokud podnik věděl nebo měl vědět, že se svou účastí na této dohodě začlenil i do globální kartelové dohody.

V tomto ohledu pouhá skutečnost, že podnik znal a sledoval protisoutěžní cíle týkající se výrobků v dotyčném odvětví, neumožňuje dospět k závěru o tom, že uvedený podnik věděl o jediném cíli, který jediná kartelová dohoda v celém tomto

odvětví sledovala. Pojem jediný cíl totiž nelze vymezit obecným odkazem na narušení hospodářské soutěže v uvedeném odvětví, neboť ovlivnění hospodářské soutěže je, jako cíl či účinek, podstatným prvkem jakéhokoli chování spadajícího do působnosti čl. 81 odst. 1 ES. Existovalo by riziko, že taková definice pojmu jediného cíle částečně zbaví pojem jediný a trvající protiprávní jednání jeho smyslu v rozsahu, v jakém by měla za následek, že několik chování týkajících se hospodářského odvětví zakázaných čl. 81 odst. 1 ES by muselo být systematicky kvalifikováno jako prvky naplňující znaky jediného protiprávního jednání.

(viz body 125–128, 143–144, 149)

9. Výrok aktu je neoddělitelně spojený s jeho odůvodněním, takže musí být vykládán, je-li třeba, s přihlédnutím k důvodům, které vedly k jeho přijetí.

(viz bod 131)

10. Doba trvání protiprávního jednání je prvkem naplňujícím pojem protiprávní jednání na základě čl. 81 odst. 1 ES, přičemž břemeno prokázání tohoto prvku nese nejprve Komise. Komise se, pokud neexistují důkazy, které mohou přímo prokázat dobu trvání protiprávního jednání, opře přinejmenším o důkazy

vztahující se k časově dostatečně blízkým skutkovým okolnostem tak, aby bylo možné důvodně připustit, že toto protiprávní jednání trvalo nepřetržitě mezi dvěma konkrétními daty.

Kromě toho skutečnost, že kartel jako takový nebyl přerušen, neumožňuje vyloučit, že jeden nebo více z jeho účastníků na něm přerušil po určitou dobu svou účast.

Ačkoliv je období oddělující dva projevy protiprávního jednání relevantním kritériem pro prokázání trvající povahy protiprávního jednání, nic to nemění na skutečnosti, že otázka, zda uvedené období je, či není dostatečně dlouhé k tomu, aby představovalo přerušení protiprávního jednání, nemůže být zkoumána abstraktně. Naopak je třeba ji posoudit v kontextu fungování sporné kartelové dohody, včetně případných zvláštních podmínek účasti dotyčného podniku na této dohodě.

(viz body 155–156, 159)

11. V rámci stanovení výše pokuty za porušení pravidel hospodářské soutěže podle pokynů o metodě stanovování pokut udělených podle čl. 15 odst. 2 nařízení

č. 17 a čl. 65 odst. 5 Smlouvy ESUO, je třeba rozlišovat posouzení závažnosti protiprávního jednání, které slouží ke stanovení obecné výchozí částky pokuty, a posouzení závažnosti účasti každého z dotčených podniků na protiprávním jednání, které musí být posuzováno v rámci případného uplatnění přitěžujících nebo polehčujících okolností.

Naopak v kontextu stanovení výchozí částky pokuty Komise není povinna zvláště posoudit účinky chování podniku. Při stanovení obecné úrovně pokut se totiž nezohledňují účinky vyplývající ze skutečného jednání, které podnik dle svého tvrzení uskutečnil, ale účinky vyplývající z celkového protiprávního jednání, na kterém se podílel.

Body 2 a 3 těchto pokynů totiž stanoví upravení základní částky pokuty v závislosti na určitých přitěžujících a polehčujících okolnostech, které se týkají jednotlivých dotčených podniků. Zejména bod 3 pokynů s názvem „Polehčující okolnosti“ obsahuje demonstrativní výčet okolností, které mohou vést ke snížení základní částky pokuty. Odkazuje se tak na pasivní roli podniku, na praktické neprovádění dohod, na ukončení protiprávního jednání, jakmile Komise zasáhla, na existenci odůvodněných pochybností podniku o tom, zda stíhané chování znamená protiprávní jednání, na skutečnost, zda bylo protiprávní jednání spáchané z nedbalosti, jakož i na účinnou spolupráci podniku při řízení mimo oblast působnosti sdělení o spolupráci.

Nicméně jestliže podnik není odpovědným za kartelovou dohodu v plném rozsahu, ale je mu pouze přičtena určitá složka uvedené dohody, musí být tato skutečnost zohledněna v rámci stanovení výchozí částky pokuty. V tomto případě je totiž porušení pravidel práva hospodářské soutěže nutně méně závažné než to, které je přičteno pachatelům, kteří se účastnili všech částí protiprávního jednání a kteří přispěli více k účinnosti a závažnosti této kartelové dohody než pachatel, který byl zapojen pouze do jediné části téže kartelové dohody. Podniku však nesmí být nikdy uložena pokuta, jejíž výše se stanoví na základě účasti na koluzi, za níž není shledán odpovědným.

(viz body 183–185, 197–200)

12. V rámci posouzení závažnosti porušení pravidel Společenství v oblasti hospodářské soutěže pro účely stanovení výchozí částky pokuty ukládané podniku, vyplývá z pokynů o metodě stanovování pokut udělených podle čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 a čl. 65 odst. 5 Smlouvy ESUO, že cenové horizontální kartelové dohody nebo horizontální kartelové dohody o rozdělení trhu mohou být kvalifikovány jako velmi závažná protiprávní jednání na základě jejich samotné povahy, aniž je Komise povinna prokazovat skutečný dopad protiprávního jednání na trh. Takové kartelové dohody zasluhují již z důvodu své povahy nejpřísnější pokuty. Jejich případný skutečný dopad na trh, zejména otázka, nakolik omezení hospodářské soutěže vedlo k vyšší ceně na trhu, než jaká by převládala, kdyby ke kartelu nedošlo, není pro stanovení úrovně pokut rozhodujícím kritériem.

(viz bod 189)

13. Pasivní role předpokládá zaujetí „rezervovaného postoje“ dotyčným podnikem, tedy neexistenci aktivní účasti při vypracování protisoutěžní dohody nebo protisoutěžních dohod. Mezi skutečnostmi, které mohou ukazovat na pasivní roli podniku v kartelové dohodě, lze zohlednit jeho výrazně sporadičtější účast na schůzkách ve srovnání s běžnými

účastníky kartelové dohody, jakož i jeho opožděný vstup na trh, který je předmětem protiprávního jednání, bez ohledu na dobu trvání jeho účasti na něm, nebo také existenci výslovných prohlášení učiněných v tomto smyslu zástupci ostatních podniků, které se protiprávního jednání účastnily.

(viz bod 224)

14. Za účelem přiznání polehčující okolnosti vztahující se k faktickému neprovádění protiprávních dohod nebo praktik ve smyslu bodu 3 druhé odrážky pokynů o metodě stanovování pokut udělených podle čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 a čl. 65 odst. 5 Smlouvy ESUO, je třeba ověřit, zda dotyčným podnikem uplatňované okolnosti mohou prokázat, že se během období, v průběhu kterého se k dohodám o protiprávním jednání připojil, skutečně zdržel jejich provádění tím, že přijal soutěžní jednání na trhu, nebo přinejmenším, že neplnil povinnosti směřující k provedení této kartelové dohody tak jednoznačně a podstatně, že tím bylo narušeno její samotné fungování.

(viz bod 231)